

Голові спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.180
Львівського національного університету
імені Івана Франка,
доктору педагогічних наук, професору,
завідувачці кафедри початкової та дошкільної освіти
Мачинській Наталії Ігорівні

ВІДГУК

офіційного опонента — доктора педагогічних наук, професора, завідувачки
кафедри професійної та вищої освіти ДЗВО «Університет менеджменту
освіти» Національної академії педагогічних наук України

Сергєєвої Лариси Миколаївни

на дисертацію **Жукової Анни Робертівни**

на тему: «Формування лідерських компетентностей у майбутніх фахівців
транспортних технологій», подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

за спеціальністю – 011 Освітні, педагогічні науки

Ступінь актуальності обраної теми. Всебічний аналіз дисертаційної роботи Жукової Анни Робертівни «Формування лідерських компетентностей у майбутніх фахівців транспортних технологій», що представлена для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії на засіданні разової спеціалізованої вченої ради у Львівському національному університеті імені Івана Франка дає змогу зробити комплексний висновок щодо її актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності та значущості отриманих результатів, наукової новизни, теоретичної та практичної цінності, надати загальну оцінку дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження Жукової А. Р. присвячене вивченню проблеми формування лідерських компетентностей професійної підготовки майбутніх фахівців транспортних технологій.

Актуальність дослідження в сфері теорії та практики професійної підготовки, зокрема формування і розвитку у майбутніх фахівців транспортних технологій лідерських компетентностей, є незаперечною, оскільки ефективність цього процесу має велике значення для конкурентоспроможності національної економіки в умовах сучасних технологічних, соціальних та економічних змін.

З урахуванням швидкого темпу технологічного розвитку, зміни вимог до професійних навичок та глобальних викликів, належне управління підготовкою фахівців, зокрема транспортних технологій, є критичною передумовою для забезпечення суспільства якісними та адаптованими до змін фахівцями.

Ми цілком підтримуємо точку зору авторки, яка звертає увагу на те, що у теперішньому суспільстві недостатньо володіти лише добре розвиненими професійними навичками, вміннями, знаннями та якостями, а необхідно мати розвинені лідерські якості, які дають змогу швидко знаходити правильні рішення у розв'язанні різноманітних складних ситуацій, пристосовуватися до навколишніх змін, бути впевненим у собі, рішучим та наполегливим.

Дисертанткою доведено актуальність, теоретичну й практичну значущість проведеного дослідження через всебічне розкриття проблеми шляхом аналізу фахових літературних джерел і визначення низки наявних суперечностей, що представлені у вступі дисертації.

Підтвердженням актуальності теми дисертаційного дослідження є зв'язок з науковими програмами і планами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка та є складовою частиною її науково-дослідної роботи в межах теми «Науково-педагогічні та організаційно-дидактичні засади формування освітнього простору вищої освіти України: історичні ретроспективи, зарубіжний досвід, інноваційні

підходи та технології» (реєстраційний номер 0123U101507, дата реєстрації 08.03.2023 р.).

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка, протокол № 41/12 від 06 грудня 2020 року.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У першому розділі — «Теоретичні аспекти формування лідерських компетентностей майбутніх фахівців транспортних технологій» здійснено теоретичний аналіз наукових досліджень з проблеми формування лідерських компетентностей, визначено наукові підходи до інтерпретації основних понять, проведено детальний аналіз структури лідерських компетентностей майбутніх фахівців транспортних технологій

Відзначимо як здобуток те, що автором відображено в роботі результати теоретичного аналізу значного масиву наукової літератури, що було зроблено з метою уточнення основних категорій і понять педагогічного дослідження, які створюють цілісне розуміння процесу формування лідерських компетентностей майбутніх фахівців транспортних технологій. Дослідниця здійснила глибокий аналіз наукової літератури та наводить головні підходи до визначення понять «компетенція», «компетентність» та терміну «лідерські компетентності» [с. 32; 36].

Аналізуючи визначення та тлумачення більше ніж 10 науковців, авторка припускається висновку, що у наведених визначеннях бракує контекстності, чіткості, системності та відповідно до теми дослідження подає власне розуміння «лідерських компетентностей» на основі сукупності визначених складників [с. 37].

Здобувачка розглядає зміст загальнонауковими підходів, що становлять підґрунтя формування лідерських компетентностей майбутніх фахівців транспортних технологій [с. 40]. Було здійснено аналіз особистісного, компетентнісного, діяльнісного, системного, контекстного, акмеологічного і культурологічного підходів.

Сучасний світ націлений на постійне удосконалення та створення нового, оскільки така інноваційна діяльність дає якісну перевагу. Тому, суспільну перевагу має той, хто намагається встигати за інноваційними змінами та здатен активно вчитись упродовж життя.

У дисертації слушно підкреслюється, що лідерська компетентність у транспортній галузі є здатністю організовувати та використовувати природні здібності, задатки, таланти та обдарованість як свої, так і інших учасників освітнього або виробничого процесу з метою здійснення професійної діяльності. Авторкою доречно і аргументовано наголошується, що лише формування лідерських компетентностей в сукупності з фаховими дозволить сформувати особистість, яка зможе стати успішною та ефективно працювати у своїй галузі [с. 53], визначено, що лідерські компетентності перебувають у тісному зв'язку із загальними компетентностями спеціальності «Транспортні технології» [с. 56].

У *другому розділі* — «Особливості формування лідерських компетентностей» заслуговує на окрему увагу здійснений дисертанткою аналіз організаційно-змістових особливостей формування лідерських компетентностей, на основі аналізу галузевого Стандарту фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» за спеціальністю 275 Транспортні технології (за видами) галузі знань 27 Транспорт». Дослідниця визначає навчальні дисципліни, на базі яких доцільно ефективно формувати лідерську компетенцію здобувачів освіти, які навчаються за спеціальністю 275.02 «Транспортні технології (на залізничному транспорті)» та виокремлює педагогічні умови формування лідерських компетентностей майбутніх фахівців [с. 86].

Авторка характеризує ефективні способи формування лідерських компетентностей, як то: факультативи, спецкурси, тренінги тощо; предметно досліджує рекомендовану інноваційну технологію — коучинг [с. 94]. У дослідженні обґрунтовано значущість інноваційних форм організації

освітньої діяльності здобувачів освіти, як то: факультативи, спецкурси та тренінги.

Доведено, що ефективність формування лідерських компетентностей залежить від створення та врахування виокремлених авторкою педагогічних умов: використання особистісно зорієнтованих технологій, спрямованих на формування у студентів прикладних лідерських умінь; залучення студентів до видів діяльності, що зроблять можливим зайняття лідерської позиції та забезпечать виконання лідерських функцій й демонстрацію лідерської поведінки; забезпечення засвоєння здобувачами освіти системи практично-орієнтованих та інтегрованих знань про феномен лідерства; забезпечення взаємодії, зорієнтованої на особистість у системах «викладач-студент» і «викладач-студентська група» та заснованої на принципах поваги, довіри і партнерства; створення ситуацій успіху у процесі освітньої та пізнавальної діяльності студентів.

Авторкою наголошується, що пріоритетом українського сьогодення є формування лідерів-патріотів та професіоналів своєї справи, які готові усвідомлювати та реалізовувати свою діяльність як процес щоденного служіння українській державі, країні та громаді.

Нові факти, одержані здобувачем.

У *третьому розділі* «Ефективність методики формування лідерських компетентностей» перевірено ефективність формування лідерських компетентностей.

Вважаємо значним досягненням дослідниці розроблену модель формування лідерських компетентностей майбутнього фахівця з транспортних технологій. Ієрархічна структура моделі формування лідерських компетентностей у майбутніх фахівців транспортних технологій представлена у вигляді послідовного розвитку від базових виховних компонентів до більш складних професійних компетенцій, що вимагають глибокого розуміння специфіки галузі та лідерства в ній.

Запропонований А. Р. Жуковою підхід відображає послідовність розвитку особистості та професійного майстерності, де кожен наступний рівень побудований на фундаменті попереднього. Дисертанткою розроблено та запропоновано шкалу оцінювання знань здобувачів освіти за когнітивним критерієм.

Дослідниця аналізує форми навчання, яких дотримуються у процесі підготовки здобувачів освіти транспортних технологій, що ідентифікуються як: традиційна, дистанційна та змішана.

Новизна розробленої моделі формування лідерських компетенцій майбутніх фахівців з транспортних технологій полягає у розробленні нового змісту лідерських компетенцій майбутнього фахівця та установленні зв'язків між її підсистемами.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджуються результатами дослідження, здійсненого Жуковою А. Р. і в цілому не викликають сумніву.

Запропонована модель відповідає практичним, розвивальним, загальноосвітнім та виховним цілям формування лідерських компетентностей майбутніх фахівців транспортних технологій.

Відзначимо високий науковий і методичний рівень дисертації А. Р. Жукової. Експериментально перевірено, що запропонована методика формування лідерських компетентностей майбутніх фахівців транспортних технологій дозволяє донести до здобувачів освіти суть лідерства, його роль та значення у сучасному світі, особливо у професійній сфері, пояснити сутність фундаментальних трансформацій, що переживають сучасні організації та їх лідери, обґрунтувати головні причини невдач сучасних лідерів у світлі нової цивілізаційної парадигми тощо. У дисертації отримано вагомі наукові результати, слід відзначити наукову новизну, практичну значущість отриманих результатів, серед яких у педагогічній теорії:

вперше запропоновано модель формування лідерських компетентностей майбутніх фахівців транспортних технологій, що інтегрує основні характеристики процесу: цілі, завдання, компоненти, форми, методи, засоби, підходи, спрямовані на підвищення рівня сформованості лідерських компетенцій у майбутніх фахівців транспортної галузі.

Практичне значення дослідження полягає в удосконаленні методів та засобів розвитку лідерства майбутніх фахівців, які можуть використовуватися закладами фахової передвищої освіти при розвитку лідерських компетентностей здобувачів освіти. Результати дослідження впроваджено в освітній процес чотирьох закладів фахової передвищої і вищої освіти.

Основні положення та результати дослідження відображено у 32 публікаціях (із них 24 – одноосібні); 13 статей у наукових фахових виданнях України та інших держав, які індексуються в наукометричних базах (Категорії Б), 1 — ідентифікатор публікація Scopus (категорія А), 1 — у періодичному закордонному виданні, 16 — тезах доповідей на Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (226 найменувань, з них 50 іноземною мовою), 12 додатків. Загальний обсяг дисертації викладено на 333 сторінках, із них основного тексту 181 сторінка. Робота містить 13 таблиць та 20 рисунків.

Відсутність порушень академічної доброчесності зазначаю, відповідно до перевірки дисертаційної роботи програмою Unicheck від 24 квітня 2024 р, ID перевірки: 1016208685, схожість 11,9%.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

1. Відкриття нових фактів, які явно не вкладаються у рамки колишніх теоретичних уявлень визначають актуальність теми дослідження, що безумовно, є незаперечною. Аргументація, на наш погляд, підсилилась,

якщо авторка навела б обумовлену низку суперечностей, котрі потребують свого вирішення.

2. Здійснивши аналіз наукової літератури, авторка констатує, що підґрунтя вивчення проблеми формування лідерських компетентностей має забезпечуватися низкою загальнонауковими підходами [с. 94]. Вважаємо за доцільне підкреслити, що саме контекст праксеологічного підходу є важливим, адже праксеологія — це наука про організацію та управління будь-якою людською діяльністю з метою її оптимізації та покращення її ефективності.
3. Питання «Структура та головні риси лідерських компетентностей» фокусується навколо піраміди лідерських компетентностей. На нашу думку, саме лідерські компетентності не є вершиною отримання професійних компетентностей фахівця. Тому, ми вважаємо за доцільне, піраміду замінити на матрицю, де кожен вид компетентностей буде доповненим розвитком лідерських якостей на відповідному етапі.
4. У дослідженні обґрунтовано низку особистих якостей лідера-майбутнього фахівця транспортних технологій, водночас дисертантка не звертається до таких якостей як ідейність та креативність, що лежать в основі інноваційних підходів до майбутньої професійної діяльності.
5. На наш погляд, доцільно, окрім рекомендованої у дослідженні інноваційної технології коучингу, проаналізувати ефективність таких технологій як менторинг, фасилітація, тьюторінг, едвайзерінг, які вже активно використовуються при супроводі освітнього процесу у закладах освіти.
6. Дисертантка детально та ґрунтовно описала факультативний спецкурс «Школа лідерства», що застосовувався на етапі експериментального навчання. Детальна інформація щодо змісту та організації надані у додатках до дослідження. Проте робота тільки виграла якби згаданий досвід був проаналізований і в основному тексті дисертації.

Висловлені зауваження носять рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного Жуковою Анною Робертівною дисертаційного дослідження.

Висновок

На підставі вивчення дисертації, фахових та інших публікацій дисертантки можемо зробити висновок, що за своєю актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів виконана дисертація Жукової А. Р. «Формування лідерських компетентностей у майбутніх фахівців транспортних технологій», є самостійною і завершеною науковою працею, яка відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами) та наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.), а її авторка — Жукова Анна Робертівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки.

Опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри професійної і вищої освіти
Центрального інституту післядипломної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Лариса СЕРГЕСВА